

Diakoni ameti mõistmine ja praktika EELK-s
Tauno Teder
EELK Piiskoplikule Nõukogule
19.IV AD 2016 Tallinna Piiskoplikus Toomkirikus

Niisamuti peavad abilised olema väärivad, kes ei ole kahekeelsed, kes ei tarvita liialt veini, kes ei ole liigkasuvõtjad, vaid kellel usu saladus on puhtas südametunnistuses. Neidki aga katsutagu enne läbi ja seejärel nad asugu teenima, kui on laitmatud. Niisamuti olgu naised väärivad, mitte keelepeksjad, vaid kained, ustavad kõigis asjus. Abilised olgu ühenaisemehed, kes lapsi ja oma peret hästi juhatavad. Sest kes hästi peavad oma ametit, saavad tunnustuse ja rohkesti julgust usus Kristusesse Jeesusesse (1 Tm 3:8-13).

Sissejuhatuseks

Diakoni (*diakonos, diaconus*, eestikeelses Piiblis abiline) amet ja selle mõistmine nii kirikuloolises kui ka kaasaja kontekstis on leidnud viimaste aastakümnete ekklesioloogilises uurimuses ja kirikute siseses (ning vahelises) dialoogis suurt tähelepanu. Õieti võibki ütelda, et kogu ordineeritud ameti mõtestamine on üks ekklesioloogia põhiküsimusi ja seda ka eriti oikumeeniliselt. EELK on samuti sellel kaardil kohaliku kirikuna üleilmse Kiriku tervikus seda teinud ja tegemas.

Porvoo kirikuosadust seadvas deklaratsioonis (par 58 b (vii)) on diakoni ameti mõistmine koguni asetatud üheks jätkuvaks eesmärgiks - "(Me kohustume) töötama diakoni ameti (inglise keeli *diaconal ministry*) ühtse mõistmise heaks". Usun, et see võiks olla ka üks meie sisekirikliku dialoogi eesmärke, kogu vaimuliku ameti ja ekklesioloogilise terviku jätkuvas tõlgendamises ja mõistmise püüdes.

Muide, sel teemal on EELK vaimuliku dr Tiit Pädami sulest ilmunud dissertatsioon diakoni ordinatsioonist Porvoo kirikuosaduse kirikutes (*Ordination of Deacons in the Churches of the Porvoo Communion*, Uppsala 2011), mida asjasthuvitatutel kindlasti lugeda soovitan.

Ise püüan siinkohal piirduda kirjeldusega EELK enda ratifitseeritud alustekstidele tuginedes, mis annavad tegelikult hea ülevaate ja aluse diakoni ameti mõistmiseks ja praktiseerimiseks, ka oikumeenilist konteksti arvesse võttes.

Need ratifitseeritud alustektid on EELK Põhikiri (2004), Kirikuseadustik (2005jj) ja Kirikukäsiraamat (Pühitsemiste ja õnnistamiste käsiraamat, Ordinatsioon, Diakoniks pühitsemine, 2007).

Seega ei püüa ma siinkohal anda põhjalikku ülevaadet diakoni ametist Piibli ja algkiriku ajast tänini ja piirdun lühikese lähiajaloo ülevaatega, tulles diakoni kutsumuse ning ülesannete juurde ameti kirjelduses ja esitades lõpuks mõned ettepanekud.

1. Diakoni ameti ajaloost EELK-s

Diakoni amet on EELK kui vaba rahvakiriku ligemale 100-aastasest ajaloost kasutusel olnud alates II maailmasõja järgsest ajast. Diakonite (nagu ka aseõpetajate) ordineerimise vajadus oli tingitud ilmselt tollasest olukorrast, kus tänu Nõukogude okupatsioonivõimu repressioonidele, sõjategevusele ning 1944. aasta põgenemisele oli suur osa sõjaeelsest vaimulikkonnast ning köstritest Eestis asuvate koguduste teenimisest eemal.

Diakoni ameti kirjeldus EELK 1949. aasta põhikirja lisaks olevas seaduses vaimulikest kutsetööstest (24.10.1949) sätestab arusaama, milles diakoni ülesannetes näib olevat kombineeritud ka midagi varasemast köstriametist. Samas annab see aga vägagi klassikalise diakoni profiili, mis klappib ka meie praeguste alustekstidega.

Diakon on "usuala käsundustöeline ja õpetaja abiline koguduses" (par 1 lg 1). Diakonit ei valita, vaid määratakse peapiiskopi poolt praosti ettepanekul (par 1 lg 2). Ta on "õpetaja vaimulik poeg, on vaidlematu kuulekas, täpne ja püüdlik käsu täitja... Nurin ja kaebamine on lubamatu" (par 2 lg 2). Diakon ongi oma ametis tihedalt seotud koguduse õpetajaga, sest ta loetakse töökohalt lahkunuks ja "usuala kutsekogu koosseisust" kustutatuks nt "kui temal kaob otsene õpetaja vastutus, nimelt vastutava õpetaja lahkumise või surma korral, või kui õpetaja võtab tema eest vastutuse tagasi" (par

3 lg 1 a). Siis ta "paneb oma talitusrõivad praosti või peapiiskopi ees maha" (par 3 lg 2). Diakon aitab õpetajat Pühakirja lugemisel ja liturgias, jutlustab, ristib ja matab ning võib toimetada jumalateenistust "erilise diakoni jaoks määratud korra järgi" (par 4). Muuhulgas on tema kohuseks ka "altar ja kantsel korras hoida" (par 5 b). "Eelduste korral" võib diakon täita jumalateenistustel ja talitustel muusikalisi ülesandeid ning olla kantoriks (par 5 a). Ka 1949. aasta kitsastes oludes nähakse võimalikuna anda diakonile erivolitusi peapiiskopi loal aastase tähtajaga. Nendeks eriõigusteks on (par 6 lg 1 a,b): "haigeid ja surijaid iseseisvalt külastada, patutunnistusele võtta ja neile jagada püha-õhtusöömaaga; laulatada". Hoiatatakse, et "vajaduseta, otsitud ettekäändel või pärast tähtaja möödumist diakon ei tohi kasutada erakorralisi õigusi" (par 6 lg 2). Eriõiguste hulka ei kuulu aga meie tänases praktikas diakonitele üsna iseenesestmõistetavana nähtud "koguduse liikmeks õnnistamine (confirmatio); patutunnistuse ja püha-õhtusöömaaja jumalateenistuse toimetamine kirikus" (par 7 lg 1 a,b). Viimased on diakonile suisa keelatud. Niisiis võime 1949. aasta kirikuseaduse ideaaldiakonit näha teatud kombinatsioonina klassikalisest diakonist (sh haigete ja surijate külastamine), kõstrist ja kirikumehes. Kuni 1980. aastate lõpuni võib aga diakoneid EELK-s lugeda kokku mõne käe sõrmedel. Laialdasemalt hakatakse diakoneid ordineerima alles siis. 1991. aastal vastuvõetud EELK põhikirjas on diakoniameti kirjeldus sarnane praegusele kirikuseadusele. Erinevalt 1949. aastast võivad diakonid eriõiguse saamisel ka kirikus armulauda seada, kuid mitte absoluutsiooni anda ega konfirmeerida. Alates 1994. aastast, mil lõpetatakse aseõpetajate/diakonõpetajate ordineerimine EELK-s, kasvab diakonite arv kiiresti ja paljudel puhkudel asetatakse neile erakorraliselt, kuid püsivalt samad ülesanded, mis koguduse (ase)õpetajatele seni.

2. Diakoniamet EELK seadusandluses

2004. aastal vastuvõetud EELK põhikirjas (edaspidi PK) nimetatakse, et (§ 10 (1)) "EELK vaimuliku ameti astmed on piiskop, preester (õpetaja) ja diakon". Seega on EELK-s omaks võetud oikumeeniliselt laia konsensuse leidnud ja ka Porvoo kirikuosaduses ordineeritud ameti puhul määrav, niinimetatud kolmeastmeline teenimisameti käsitlus, mis toetub erinevatele Piibli (eriti UT, nt Ap ja nn pastoraalkirjade) tsitaatidele. Ajaloos on sellist ametikäsitlust kõige järjepidevamalt esindanud rooma-katoliku, ortodoksi (ja nn orientaal-) ning anglikaani kirikud. Eriti 1982. aastal Kirikute Maailmanõukogu usu ja kirikukorra komisjonis vastu võetud ühisavaldus ristimisest, armulauast ja vaimulikust ametist (*Baptism, Eucharist and Ministry*, nn Lima dokument) on kaasa aidanud selle 3-astmelise ametikäsitluse levikule üle ristirahva, sh reformatsioonijärgsetes, ka luterlikes kirikutes.

Antud ametikäsitluse juurde kuulub ka arusaam, et õpetuse järjepidevuse ja kirikuühitsuse tagamiseks annab ametit edasi ehk ordineerib piiskop. PK § 10 (2) ja (3) sõnadega: "EELK-s võib vaimuliku ametit pidada üksnes piiskopi ordineeritud isik... Vaimulik annab ordinatsioonil teda ordineeriva piiskopi ees ametivande". Viimane seob ordineeritu piiskopi kaudu Kirikuga, Jumala rahva teenimisega, on ustavuse märk.

Diakon kuulub siis selles arusaamas selgelt ordineeritud ehk apostliku ameti kandjate hulka, väljendades samas teatud kutsumust/kutsumusi ja eripära selles apostlikus ametis, "mille rajas meie Issand ja mida on kandnud edasi apostlid" (Porvoo ühisavaldus, par 41). Kirikuseadustikus (edaspidi KS) lisatakse vaimuliku ameti terviku kohta, et see on (§ 49 (1)) "Kristuse seatud karjase-, kuulutamise- ja teenimisamet ühe, püha, üleilmse ja apostliku kiriku teenistuses, mis rajaneb kõigi kristlaste osalemisel Kristuse kuninglikus preestriametis (Mt 28:19-20; Jh 20:21, 21:15-17; Ap 20:28; 1Pt 2:9; Ilm 1:6; Augsburgi usutunnistus, art. V ja XIV)". Nõnda siis pole ordineeritud amet (*ministerium, ordo*) kuidagiviisi lahutatud või eraldiseisev kogu kristlaskonna tervikust, vaid on seotud nii ristitute üldise preesterlusega, aga esmalt Kristuse preesterlusega.

Diakoniametis on esil ülesanded, mis **ühendavad** seda piiskopi ja preestri/presbüteri/õpetaja ametiga ning ka **eriomased ülesanded**. KS § 49 (6) ütleb, et "**Diakoni amet seisneb kuulutamises**

ja ligimese teenimises (Ap 6:1-6; 1Tm 3:8)".

Evangeeliumi kuulutamine on kõigi kristlaste, eriti aga ordineeritute ülesanne. See ühendab piiskopina, preestrina ja diakonina teenimist, kuigi jagatud ülesanded ja alluvusvahekord määratlevad, millisel viisil see kuulutamine toimub. KS § 51 (5) täpsustatakse: "Diakonil on ametist tulenevalt sõnajumalateenistuse pidamise õigus", ehk § 9 (1) "Ettenähtud juhtudel ja asjakohaste piirangutega võib jumalateenistust pidada diakon või ilmik". Siit võiks edasi järeldada, et diakon võib kuulutada/jutlustada ka jumalateenistusel armulauaga ehk missal, mida juhatab piiskop või preester. Jumala sõna kuulutamine saab toimuda ka teistes vormides, olgu laste- ja noortetöö, leeriõppe/kateheesi vms kaudu.

Lisaks on KS kaudu diakonile lubatud erinevate kiriklike talituste toimetamine, mida samas teostada saavad ka piiskopid ja preestrid. Otseselt on neist nimetatud haige võidmist (§ 17) ning õnnistamisi ja pühitsemisi (§ 20, üksnes vaimuliku ülema loal). Teisi diakonile ajalooliselt võimalikke/omaseid kiriklikke talitusi (ristimine, matus) pole eraldi nimetatud, kuid § 51 (5) järgi on võimalus, et "Talituse toimetamiseks, mis ei ole diakoni pädevuses, annab loa peapiiskop või piiskop diakoni otsese vaimuliku ülema taotlusel". Sellele paragrahvile tuginedes on jagatud diakonitele tähtajalisi õiguseid põhiliselt armulaua pühitsemiseks konkreetsetes praostkondades või kogudustes. Harvemini on sellist õigust (pea)piiskopi poolt antud ka konkreetse laulatus- või konfirmatsioonitalituse läbiviimiseks. Eriõiguste teema juurde aga naaseksin meelsasti hiljem.

Mis on aga diakonile spetsiifiliselt omane? Näeme juba UT-st (Ap 6:1-6), et apostlid seavad diakonid ametisse "hoolitsema toidulaudade eest" (s 2), et "pühenduda palvetamisele ja sõna teenimisele" (s 4), aga juba varsti on esimärter diakon Stefanos tuntud selle poolest, et keegi "ei suutnud vastu seista tarkusele ja Vaimule, kelle läbi tema rääkis" (Ap 6:10). Nii on diakoni ametis juba piibellikult koos Sõna teenimine ja diakooniline teenimine. Kirikukäsiraamatu (edaspidi KKR) preambulas ordinatsioonitalitus(tele) on hästi kokku võetud diakoni erinevad, üldised ja erilised funktsioonid: "Diakoniameti ülesanne on kiriku teenimiskutsumuse täitmine. See amet on märgiks jumalateenistuse, õpetamise ja kristliku armastustöö omavahelisest kokkukuulumisest. **Diakoni eesõigus on teenida jumalateenistusel sõnalugemise, koguduse eestpalve juhtimise ja armulaua jagamisega, aidata kaasa koguduse õpetamise tegevuses ja teha kristlikku hoolekannet** (Porvoo, 32.k, 42, 43; BEM, Ministry, 29, 30, 31)". Diakoniordinatsiooni esitlemise osas iseloomustatakse ordineeritava(te) diakoni(te) eesseisvat teenimist sarnaselt: "Diakonid on kutsutud teenima Kristust oma ligimestes. Nende ülesanne on aidata ja toetada neid, kes kannatavad ihulikult või hingeliselt, anda kristlikku kasvatust, kuulutada evangeeliumi ja juhtida koguduse eestpalvet. Koguduse õpetaja abilistena aitavad nad pidada jumalateenistusi, eeskätt kaasa teenides altari sakramendi jagamisel kirikulistele ning haigetele ja vanadele kodus ja haiglas."

Ekklesioloogid on tihti rääkinud diakoni *go-between* kutsumusest, milles on ühendatud liturgia ja diakoonia, õpetamine ja hoolitsemine. Minek kirikust välja ja naasmine sisse märgistab aga ka altarilt algavat maailma teenimist, diakonit kui käskjalga koguduse ja maailma vahel toimetamas (suisa lendamas, kui patristilist pilti diakonist inglina kasutada!).

Üldjuhul on EELK mõistmist mööda diakon seotud kogodusliku struktuuriga. PK § 17: "Abiõpetaja ja diakon on koguduse õpetaja abilised, kelle määrab ametisse ja vabastab ametist peapiiskop. Nad määratakse ametisse koguduse õpetaja ettepanekul ja koguduse nõukogu nõusolekul". Just kohalikus koguduses, selle ühise jumalateenistuse ja õpetusliku ning diakoonilise teenimise kaudu tuleb kõige eredamalt esile diakoniameti *go-between* iseloom.

Sarnaselt võivad diakoniameti funktsioonid väljenduda ka praostkondlikul tasandil: "Praostkonna vikaarõpetaja ja vikaardiakoni määrab ametisse konsistoorium" (PK § 18). Üldkiriku vikaardiakon oleks juba midagi ebamäärasemat, kui mitte pole tegemist vanakirikliku tava järgi piiskopi vahetu abilisega ja kaasateenijaga.

3. Kokkuvõtteks ja ettepanekuteks

Eeltoodust näeme, et EELK seadused ja liturgiareegel kõnelevad diakoniametist kui ordineeritud vaimulikuametist, millel on nii üldised ja piiskopi- ning preestriametile sarnased ülesanded kui ka erikutsumusena kirjeldatavad ülesanded. Diakon toimib kuulutamises ja õpetamises, liturgias ja diakoonias esmalt koguduse õpetaja abiliseks või praostkonna vikaarina. Diakoni erikutsumuseks on minek kirikust välja koos Sõna/sakramendi ja teenimisega ning naasmine sisse tagasi koos eestpalvetega, Jumala ette toodava mure ja tänuga.

Nii käib diakon Vaimu andidega varustatud teenijana Jeesuse Kristuse eeskujul järel, "kes võttis sulase kuju ja ei tulnud, et lasta ennast teenida, vaid et ise teenida, ja õpetas, et kes tahab saada suureks, olgu teiste teenija" (KKR, diakoni ordinatsioonipalve) ja näitab seda eeskujul kogudusele ja maailmale.

Ettepanekud:

1. EELK seadus ja liturgiatekstitid annavad võimaluse nii selleks, et diakonaat on üleminekuametiks enne preestriordinatsiooni kui ka eluaegseks diakoniametiks. Kuna diakoniametil on eraldi kirjeldatav Jumala antud kutsumus, siis tasub meil mõelda kirikuna sest nõnda, et seda kohates tunnustame seda kutsumust ning laseme diakoniks ordineeritud inimestel vajaduse ja seesmise kutse kokku langedes **teenida diakonina püsivalt/eluaegselt**. Kõigist diakonitest ei pea saama preestrid/õpetajad. Ka diakoniamet on auline ja ülev ordinatsiooni ja vokatsiooni poolest! Eeltoodu ei tähenda samas, et kõik preestrikandidaadid ei võiks läbida diakonaadi vaheastet, et omandada teenijaksolemise mõõdet diakoniameti aspektist.

2. Üldjuhul on meie diakonid saanud preestriordinatsiooni pärast haridusnõuete täitmist/õpingute (ja prooviaasta) lõpetamist. Samas ei ole kõik preestrid läbinud eelnevalt diakoni ordinatsiooni. Seega on diakoniamet EELK-s üldjuhul üleminekuks preestri ametisse ja seda esmalt üleminekuks hariduslike nõuete (teoloogiamagistritele vastav haridus) täitmiseni.

Kummatigi võiksid kõik preestrikandidaadid omandada diakonina teenimise hindamatu kogemuse ja mõtme enne preestriordinatsiooni (ja mitte sellepärast, et haridusmõõt veel täitmata!). See nõ **üleminekudiakonaat võiks asetuda nt prooviaasta/Pastoraalseminari aega**.

3. KS § 51 (5) järgi on peapiiskopil või piiskopil võimalus anda luba "talituse toimetamiseks, mis ei ole diakoni pädevuses". Paraku on erakorralisus, mis küll töötajate nappusest tingitud, muutunud paljudel juhtudel korraliseks. Sellega on antud diakonitele, kes teenivad hoolduskogudustes, teenida küll erakorraliselt, kuid sisuliselt *pastor loci* funktsioonides. Praegusel hetkel on EELK-s vähemalt tosin diakonit sel viisil toimimas, täites pikemat aega tegelikult koguduse õpetaja ülesandeid. Sellega hägustub ja muutub ebaselgeks nende inimeste roll ja diakoni kutsumus sellisena.

On mõisteta, et töötajate nappus on selle olukorra tinginud ja kuigi olukord on tasapisi paranenud, vajab EELK (eriti maakogudustes) rohkem õpetajaid, kui praegu nõ rindel on. Olukorda võiks parandada pigemini **aseõpetajate/preestrite** ehk mittetäieliku teoloogiaharidusega (kuid kogetava kutsumusega!) inimeste ordineerimine ja läkitamine vastavalt konkreetsele vajadusele.

Teisalt tasub üle vaadata praegu teenivate, eriti pikka aega ustavalt teeninud diakonite read ja mõned neist, kes ju *de facto* hästi täitnud pastori/õpetaja kohuseid, selleks ka ordineerida.

Palugem, et Püha Vaim juhataks meid mõistma ja parimal viisil rakendama EELKirikuna diakonite ja kogu vaimulikkonna vaimulikke ande ja kutsumust!

LISA: Diakoniametist EELK põhitekstides

Põhikiri:

§ 10. (1) EELK vaimuliku ameti astmed on piiskop, preester (õpetaja) ja diakon.

(2) EELK-s võib vaimuliku ametit pidada üksnes piiskopi ordineeritud isik. EELK teenistuses võib töötada ka mõne teise kiriku vaimulik, kelle ordinatsiooni EELK tunnustab.

(3) Vaimulik annab ordinatsioonil teda ordineeriva piiskopi ees ametivande. Vaimulik on kohustatud pidama ametivannet ja hoidma pihisaladust.

§ 17. Abiõpetaja ja diakon on koguduse õpetaja abilised, kelle määrab ametisse ja vabastab ametist peapiiskop. Nad määratakse ametisse koguduse õpetaja ettepanekul ja koguduse nõukogu nõusolekul.

§ 18. Praostkonna vikaarõpetaja ja vikaardiakoni määrab ametisse konsistoorium.

Kirikuseadustik:

§ 49. Vaimuliku ameti mõiste

(1) Vaimulik amet on Kristuse seatud karjase-, kuulutamise- ja teenimisamet ühe, püha, üleilmse ja apostliku kiriku teenistuses, mis rajaneb kõigi kristlaste osalemisel Kristuse kuninglikus preestriametis (Mt 28:19-20; Jh 20:21, 21:15-17; Ap 20:28; 1Pt 2:9; Ilm 1:6; Augsburgi usutunnistus, art. V ja XIV).

(2) EELK tunnustab vaimuliku ametina piiskopi, preestri ja diakoni ametit.

(3) Piiskopi ja preestri amet seisneb õpetamises, kuulutamises, sakramentide talitamises ja kirikukari rakendamises.

(4) Piiskop teostab ülemkarjasena ülevaatamisametit kohalikus kirikus, vastutades õpetuse ja vaimulike ordineerimise eest (1Tm 3:1jj; 4:13; 5:22; Tt 1:9; Augsburgi usutunnistus, art. XXVIII; Apoloogia, art. XXVIII; Porvoo Ühisavaldus, §-d 42-44).

(5) Preester teostab talle usaldatud ametit koguduses või mõnel teisel kiriku tööalal (Ap 14:23; Tt 1:5).

(6) Diakoni amet seisneb kuulutamises ja ligimese teenimises (Ap 6:1-6; 1Tm 3:8).

§ 56. Üldisi nõudeid

(1) Vaimuliku ameti kandidaat peab olema jumalakartlik kirikuliige, kes oma isikuomaduste ning füüsiliste ja tervislike eelduste poolest on võimeline seda ametit pidama.

(2) Preestriks võib ordineerida isiku, kelle konfirmatsioonist on möödunud vähemalt viis aastat. Diakoniks võib ordineerida isiku, kelle konfirmatsioonist on möödunud vähemalt kolm aastat.

§ 58. Vanusepiirangud

(1) Diakoniks võib ordineerida vähemalt 21-aastase isiku.

§ 18. Ordinatsioon

(1) Vaimuliku ordineerib piiskop.

(2) Piiskopi ja preestri ordinatsioonitalitus peetakse soovitatavalt toomkirikus, diakoni ordinatsioonitalitust võib pidada koguduses, kus ordineeritav tööle asub. Ordinatsioonitalitus peetakse missal.

§ 51. Vaimuliku ameti teostamine

(1) Vaimulik amet antakse korrakohase ordinatsiooniga. Vaimuliku ameti teostamise õiguse annab konsistoorium või peapiiskop sellekohase otsusega. Vaimulikku ametit teostatakse õpetuse alustes, käsiraamatus ja kirikuseaduses ettenähtud volituste piires.

(5) Diakonil on ametist tulenevalt sõnajumalateenistuse pidamise õigus. Talituse toimetamiseks, mis ei ole diakoni pädevuses, annab loa peapiiskop või piiskop diakoni otsese vaimuliku ülema

taotlusel.

§ 9. Jumalateenistuse pidamine

(1) Jumalateenistuse pidajaks on piiskop või preester. Ettenähtud juhtudel ja asjakohaste piirangutega võib jumalateenistust pidada diakon või ilmik.

§ 17. Haige võidmine

Haige võidmise viib läbi piiskop, preester või diakon.

§ 20. Õnnistamis- ja pühitsemissalitsused

Õnnistamis- ja pühitsemissalitsusi toimetab käsiraamatu või kasutamiseks lubatud korra järgi piiskop või preester. Diakon võib õnnistamis- ja pühitsemissalitsusi toimetada üksnes vaimuliku ülema loal.

§ 85. Koguduse abiõpetaja ja diakoni ametisse määramine ja ametist vabastamine

(2) Peapiiskop võib määrata kogudust, mida teenib hooldajaõpetaja, tema taotlusel ja praosti nõusolekul teenima praostkonna vikaardiakoni või mõne teise koguduse diakoni selle õpetaja nõusolekul.

Üksikasju reguleerivad veel eeskätt järgmised Kirikuseadustiku pragrahvid:

§ 33. Vaimuliku liturgiline rõivastus jumalateenistusel ja talitusel

§ 70. Koguduse abiõpetaja ja diakon

§ 72. EELK ja praostkonna vikaarvaimulike ametiülesanded ja kohustused

Kirikukäsiraamat - Pühitsemiste ja õnnistamiste käsiraamat (kd IV)

2. Ordinatsioon

Piiskop, preester ja diakon

Vaimuliku ameti erisugused ülesanded väljenduvad tema struktuuris. Kirikus on aja jooksul välja kujunenud kolmeosaline vaimulik amet, mis avaldub piiskopi, preestri ja diakoni ametis (Porvoo Ühisavaldus, 32j.)...

Diakoniameti ülesanne on kiriku teenimiskutsumuse täitmine. See amet on märgiks jumalateenistuse, õpetamise ja kristliku armastustöö omavahelisest kokkukuulumisest. Diakoni eesõigus on teenida jumalateenistusel sõnalugemise, koguduse eestpalve juhtimise ja armulaua jagamisega, aidata kaasa koguduse õpetamise tegevuses ja teha kristlikku hoolekannet (Porvoo, 32.k, 42, 43; BEM, Ministry, 29, 30, 31).

Diakoniks pühitsemine

Jumalateenistus toimub missa korra järgi, millele lisatakse järgnevad kohad.

Esitlemine:

L Armas kogudus! Kristlik Kirik on Jumala rahvas ja Kristuse ihu. See on elavatest kividest tempel, mille nurgakiviks on Kristus Jeesus ise. Ristimisel on meidki liidetud Jumala rahva hulka ja kutsutud Jeesuse jüngeriks. Meie ülesanne on tunnistada Kristust siin maailmas, elades Tema tahte järgi ja ülistades Jumala suuri tegusid.

Kristus on seadnud oma Kirikule ka erilised ametid, et oma rahvast juhtida ja kaitsta. Diakonid on kutsutud teenima Kristust oma ligimestes. Nende ülesanne on aidata ja toetada neid, kes kannatavad ihulikult või hingeliselt, anda kristlikku kasvatust, kuulutada evangeeliumi ja juhtida koguduse eestpalvet. Koguduse õpetaja abilistena aitavad nad pidada jumalateenistusi, eeskätt kaasa teenides altari sakramendi jagamisel kirikulistele ning haigetele ja vanadele kodus ja haiglas.

Meie, kelle ülesanne on vaimulikutööks valmistujate eluviisi läbikatsumine ja ettevalmistuse hindamine, oleme leidnud, et need diakonikandidaadid/ NN...NN on eeskujuliku eluviisiga, vajaliku väljaõppega ja nad on saanud Jumala kutse. Apostlite pärimuse kohaselt anname neile täna palve ja

käte pealepanemisega üle diakoni püha ameti.

Konsistoriumi liige või assistent esitleb kogudusele diakonikandidaate, nimetades nende nimesid ja töökohad, kus nad hakkavad teenima. Diakonikandidaate võib esitleda ka ametissepühitsemise osa alguses enne töötusi.

Päeva palvena kasutatakse kirikuaasta päeva palvet või järgnevat palvet:

L Jumal, meie Isa, kes Sa saatsid oma Poja maailma, et maailm saaks Tema läbi päästetud, valmista meid endale armastuse tööriistadeks ja õpeta meid igäüht teenima üksteist selle armuanniga, mille ta on saanud, et Sinu Kirik saaks üles ehitatud usus ja armastuses, Sinule auks ja inimestele õndsuseks. Seda palume Jeesuse Kristuse, Sinu Poja, meie Issanda läbi.

VT ja UT lugemiste valik (*kui pole kirikuaasta järgi*):

5. Moosese 10:17–21 Jumal ei ole erapoolik, vaid Jumal toetab nõrgemaid

Jesaja 6:1–8 Prohvet Jesaja kutsumine

Jesaja 42:1–9 Laul Jumala sulasest

Jeremia 1:4–9 Prohvet Jeremija kutsumine

Apostlite teod 6:1–7a Diakonid seatakse ametisse

Roomlastele 12:4–12 Meil on antud erinevaid armuande

1. Korintlastele 12:4–11 Vaimuandides on erinevusi, aga Vaim on seesama

2. Korintlastele 4:1–2, 5–7 Me kuulutame Kristust Issandana, endid aga teie sulastena

2. Korintlastele 5:14b–20 Kristus on meile andnud lepitusameti

1. Peetruse 4:10–11 Igäüks teenigu selle andega, mille ta on saanud

Huvitaval kombel pole ses valikus esindatud diakoni ametieeldusi kirjeldavad 1Tm 3:8-13 ja Jeesuse teenivat eeskujut rõhutavat Fl 2:5-11(v 7-9). Viimane on küll aluseks ordinatsioonipalves.

Loetakse sobiv evangeeliumitekst (*võib kasutada ka kirikuaasta evangeeliumi*):

Matteuse 9:35–38 Paluge lõikuse Issandat, et Ta saadaks töötegijaid välja

Markuse 10:42–45 Kes tahab saada suureks, olgu teie teenija

Luuka 12:42–44, 48b Õnnis on teener, kelle isand leiab tulles ärkvel olevat

Johannese 15:1–5, 16 Teie ei ole valinud mind, vaid mina olen valinud teid

AMETISSE PÜHITSEMINE

Enne ametisse pühitsemist võib olla laul või muusikapala. Selle ajal astuvad diakonikandidaadid piiskopi ette. Siinkohal võib esitleda diakonikandidaate.

Töötused (Ametivanne):

Piiskop esitab küsimused korraka kõigile kandidaatidele.

L Armsad pühitsetavad/NN...NN!Tunnistage nüüd avalikult Jumala ja Tema koguduse ees: Kas te olete valmis Kolmainu Jumala nimel võtma enda peale diakoni ameti ning pidama seda Jumala auks ja Kiriku ülesehitamiseks?

Vastus: Jah.

L Kas te tahate selles ametis kuulutada ja levitada ainult Kiriku õpetust, mille aluseks on Vana ja Uus Testament, Apostlik, Nikaia ja Athanasiuse usutunnistus ning meie kiriku usutunnistuskirjad, mis on kogutud Liber Concordiae'sse?

Vastus: Jah.

L Kas te töotate koguduse õpetaja abilisena ja tema juhatusel alandlikkuse ja ustavusega evangeeliumi kuulutada, rahvast armastuses teenida ja usus kinnitada, abivajajate eest hoolitseda ning juhul, kui teie kätte usaldatakse pühi sakramente, neid Jeesuse Kristuse seadmist mööda õigesti talitada?

Vastus: Jah.

L Kas te töotate Eesti Evangeelset Luterlikku Kirikut kui oma vaimuliku ema austada ja armastada, jõudumööda kaasa aidata tema ülesehitamisele, olla kuulekas oma vaimulikele ülemaile, täita ustavalt oma ametiülesandeid ja kohelda ametivendi vennaliku heatahtlikkusega?

Vastus: Jah.

L Kas te töotate elada jumalakartlikult ja ausalt, kristlikus usus kasvada, oma teadmisi ja

oskusi täiendada ning armastuses teenida kirikut ja ligimest, olles kõigile heaks eeskujuks?

Vastus: Jah.

L Kas te tahate järgida koguduses head korda ja traditsioone, mis aitavad rahvast juhatada jumalakartusele, ausale elule, armastusele ja üksmeelele?

Vastus: Jah.

L Kas te tahate hoiduda sellest, mis teie ametis on sobimatu ja kahjustab kirikut, ning kui olete eksinud, kas tahate sõnakuulelikult tähele panna oma vaimulike ülemate manitsusi, järgida nende nõuandeid ja Jumala abiga ennast parandada?

Vastus: Jah.

L Kinnitage nüüd [ükshaaval] kõigeväelise Jumala ja Tema koguduse ees oma töotusi.

Diakonikandidaadid ütlevad ükshaaval:

Mina, NN, tahan Jumala abiga ustavalt ja kõigest jõust pidada neid töotusi ja täita kõiki kirikuseadusi.

L Kõigeväeline Jumal aidaku teil antud töotusi pidada. Viigu Tema ise lõpule see hea töö, mida Ta teis on alustanud.

K Aamen.

Veni Sancte Spiritus/Litaania

Pühitsuspalve ettevalmistusena lauldakse Veni Sancte Spiritus või palvetatakse päevakohast litaaniat.

Pühitsuspalve ja käte pealepanemine:

Diakonikandidaadid põlvitavad piiskopi ette, assistendid seisavad piiskopi kõrval. Kogudus seisab pühitsuspalve ajal.

L Ülendagem oma südamed Jumala poole ja palvetagem, et Jumal täidaks pühitsetavad oma armu ja taevalike andide täiusega.

Piiskop tõstab käed diakonikandidaatide kohale ja palvetab:

L Me kiidame ja ülistame Sind, halastaja Isa, et oma suurest armastusest inimeste vastu oled Sa andnud meile oma Poja Jeesuse Kristuse, kes võttis sulase kuju. Ta ei tulnud, et lasta ennast teenida, vaid et ise teenida, ja õpetas, et kes tahab saada suureks, olgu teiste teenija. Ta alandas iseennast meie pärast, saades kuulekaks surmani, pealegi ristisurmani. Seepärast oled Sa tõstnud Ta kõrgemaks kõrgest ja annetanud Temale nime, mis on üle iga nime. Me täname Sind nende Sinu sulaste eest, kelle Sa oled kutsunud ja kelle me täna Sinu nimel pühitseme diakoniks.

Piiskop ja assistendid tulevad järjekorras iga diakonikandidaadi juurde. Piiskop paneb käed pühitsetava pea peale, palvetab vaikselt ja ütleb:

L ISSAND, SAADA PÜHA VAIM OMA SULASELE NN-ile, TÄIDA TA OMA ANDIDEGA JA VÕTA TA ENDA TEENISTUSSE OMA KIRIKU DIAKONINA.

Assistendid panevad ükshaaval käed pühitsetava pea peale ja palvetavad vaikselt. Piiskop jätkab; assistendid ja kogudus võivad temaga kaasa ütelda:

L Kõigeväeline Isa, kingi oma diakonitele armu ja väge. Tee nad ustavaks teenimises ja vapraks Sinu evangeeliumi kuulutamisel. Kingi neile südamesse oma rahu ning kasvata nende usku, lootust ja armastust. Armuline Isa, võta vastu meie palve oma Poja Jeesuse Kristuse, meie Issanda läbi, kellele koos Sinu ja Püha Vaimuga kuulub Sinu rahva austus ja tänu nüüd ja igavesti.

K Aamen.

Stoola andmine

Vastpühitsetud diakonid tõusevad. Assistendid asetavad neile stoola üle vasaku õla (ja selga dalmaatika). Samal ajal võib koor või kogudus laulda psalmi 84 või Veni Sancte Spiritus (või KLPR 133).

L Jeesus ütleb: Võtke enda peale minu ike ja õppige minult, sest mina olen tasane ja südameilt alandlik. Minu ike on hea ja minu koorem on kerge! (Mt 11:29a,30)

Tööle läkitamine:

Assistendid loevad vastavalt valikule alljärgnevaid piiblitekste:

1Tm 6:11b–12; 1Kr 4:1–2; 1Pt 4:10–11; 2Tm 2:1–5.

L Minge siis rahuga ja teenige Issandat rõõmuga!

Piiskop pöördub koguduse poole, vastpühitsetud diakonid pöörduvad samuti näoga koguduse poole.

L Armas kogudus. NN...NN on pühitsetud diakoniks palve ja käte pealepanemise läbi, apostlite pärimuse kohaselt. Võtke nad vastu kui Kristuse sulased, kandke neid palvekätel ja olge neile igati toeks nende töös.

K Aamen. Tänu olgu Jumalale.

Piiskop, assistendid ja kõik kaasa teenivad vaimulikud tervitavad vastpühitsetud diakoneid kättpidi või emmates. Siinkohal või jumalateenistuse lõpul antakse üle ka ametivande tekst ja ordinatsioonitunnistus. Seejärel lähevad asjaosalised tagasi oma kohtadele.

Jumalateenistus jätkub kirikupalve, korjanduslaulu ja armulauaaliturgiaga missa korra järgi. Vastpühitsetud diakonid teenivad altari juures piiskopiga kaasa.

Palve pärast armulauda:

L Kõigeväeline Jumal ja Isa, me täname Sind, et Sa toitsid meid armulaual oma andidega. Sina õpetasid oma Kiriku sulaseid, et nad oleksid meelsasti üksteise teenijad. Kingi oma diakonitele tarkust ja alandlikkust nende ülesandeis ja anna, et evangeelium Sinu lunastusest kostaks kõikjale. Seda palume Kristuse, meie Issanda läbi.